

Historische Kring Maarssen

22e Jaargang no. 1, januari 1995

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE”
aan de Vecht**

MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

*Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 03465-61 435*

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

Machinekade 6
MAARSSSEN
Tel.: 03465-6 14 56

**GEURTSSEN-
KOETSVELD**

- * assurantien
- * financieringen
- * hypotheke
- * leasen
- * pensioenen

Raadhuistraat 15
3603 AV Maarssen
Tel.: 03465-61680/67757

REO'S
STOFFENBOETIEK

kaatsbaan 32

3601 ed maarssen tel. 03465-69290

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, B. Visschedijk, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 03465-67596, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, J. Kottman, B. de Ruiter en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94).

Redactie: K.E. Driehuys, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, drs. J.W. Verhoef.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 03465-65471.

Ledenadministratie: Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 03465-73173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel.: 03465-62425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 03465-63599.

22e Jaargang no. 1, januari 1995

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

Jaarvergadering donderdag 9 februari 1995

De jaarlijkse algemene ledenvergadering vindt plaats op donderdag 9 februari 1995 in de Open Hof, Kerkweg 60 te Maarssen, aanvang 20.00 uur; zie de convocatie elders in dit nummer.

Na de pauze, rond 21.00 uur, wordt een film vertoond over de werkverschaffing in Maarsseveen en Tienhoven in de dertiger jaren.

Schenking aan de bibliotheek

Van mevr. A.H. Hogenhout-Hofman kreeg de HKM dertien jaargangen van Spiegel Historiael. De tijdschriften hebben inmiddels een plaats in de bibliotheek gekregen.

Cursus lokale en regionale geschiedenis

De Stichting Stichtse Geschiedenis en het Streekarchief Rijnstreek organiseren samen een cursus lokale en regionale geschiedenis, bedoeld voor mensen met belangstelling voor hun eigen woonplaats, die ervaring willen opdoen met het zelf uitvoeren van historisch onderzoek. Voorkennis is niet vereist. Vijf maandagavonden, start op 20 februari 1995, om 19.30 uur in het Stadsarchief, De Bleek 2 in Woerden.

De prijs is f 90,-, inclusief syllabus en koffie. Informatie en opgave: Stichting Stichtse Geschiedenis, Mariaplaats 23, 3511 LK Utrecht, tel. 030-343880.

Ledenavond 23 maart 1995

Helemaal zeker is het niet, maar we proberen Drs. Heimerick Tromp te krijgen voor een lezing over buitenplaatsen en tuinen in de Vechtstreek. Hij is bij uitstek deskundig op dit gebied en schrijver van o.a. 'Historische buitenplaatsen in particulier bezit'.

Pentekening Maarssen

Iedereen kent de tekeningen waarvan de HKM haar serie ansichtkaarten heeft laten maken. Ze zijn getekend door de heer G.J.Pouw te Naarden, vrijwillig molenaar van de molens in Oud-Zuilen. Het bestuur van de HKM is zeer verheugd dat de heer Pouw heeft besloten het gebruiksrecht van de drie en twintig tekeningen, waaronder die van de ansichtkaarten, aan de HKM te schenken. Dat betekent dat we ze in beheer krijgen en voor onze doeleinden mogen gebruiken. Een woord van dank is hier zeker op zijn plaats.

Bibliotheek

De bibliotheek van de Historische Kring Maarssen is geopend op iedere maandagavond, die samenvalt met de raadsvergadering, van **19.00-20.00 uur**. De bibliotheek is geopend op 10 april, 15 mei en 12 juni 's avonds en op 25 april, 30 mei en 27 juni 's middags van **14.00-15.00 uur**.

De bibliotheek bevindt zich nu in Silversteijn. De ingang is aan de achterzijde, gezien ten opzichte van Goudestein.

De bibliotheek wordt beheerd door de bibliotheekcommissie, die bestaat uit mevr.Broeksma (tel.60948), dhr.Noltes (tel.61543), mevr. De Ruiter (tel.63599) en mevr.Schieveen (tel.73929). Voor nadere informatie kunt u zich tot hen wenden.

Benno Visschedijk, secretaris

Bij de voorplaat

De omslag van ons periodiek wordt dit jaar gesierd door een foto van Oud-Zuilen van omstreeks 1915. Oud-Zuilen is één van de mooie Vechtdorpen. Het dorp bleef wat het eeuwen was: een kleine gemeenschap nabij het kasteel.

In 1954 werd het bij de gemeente Maarssen gevoegd.

Van eeuwen her dateren de steenovens en pannebakkerijen. In 1969 sloten de vijf laatste panovens, vier werden er gesloopt in 1970.

De laatste, 'Zonlust', staande aan het eind van de Dorpsstraat, werd pas in 1978 afgebroken.

Op de foto naderen we Oud-Zuilen vanuit het noorden. Geheel links op de foto zien we de droogloods van de op de oostzijde van de Vecht gelegen panoven 'Zonlust'. Deze panoven wordt vermeld in een koopakte uit 1689 en wordt dan nog 'tichelarije' genoemd. In een koopakte uit 1721 wordt geschreven over een 'tiggeloven en panhuis'. In het midden, op de westzijde van de Vecht, zien we de droogloods van de panoven 'De Voorzorg'. Deze panoven wordt genoemd in een koopakte uit 1717. Ook in een koopakte uit 1730; de omschrijving luidt dan 'een tichelarije staande en gelegen aan de westzijde van de Vecht omtrent de Zuylensche valbrug'.

Gedeeltelijk verscholen achter kastanjabomen staat het huis 'Zuylenveld', waarvan het bouwjaar niet bekend is. De oudst bekende koopakte is van september 1671. Het huis wordt dan verkocht voor F.6000,- door Cornelis van der Woerdt aan Gerard Kick. In een aankondiging van de verkoop van het huis op de 29ste juni 1805 wordt vermeld dat 'bij deze plaats wordt geannexeerd de van ouds bekende en welbeklante steenbakkerij genaamd 'Duinkerken' voorzien van twee ovens'. Een advertentie in het Utrechts Provinciaal en Stedelijk Dagblad uit 1867 kondigt de verkoop aan van Zuylenveld op 26

februari 1868. In deze advertentie staat ondermeer, dat bij het huis behoort 'een steenplaats genaamd Duinkerken' 1). Het huis is nog steeds als woonhuis in gebruik.

A.H.Hogenhout-Hofman

1. Plaatsen aan de Vecht en Angstel 1982, blz. 32. E.Munnig Schmidt en A.J.A.M.Lisman.

Met dank aan de heer C.W.P.Bloemendaal voor de verstrekte gegevens..

Kring Kroniek

Museum Maarssen

Langzaam maar zeker komt het Museum Maarssen, waar de Kring zeer nauw bij betrokken is, van de grond. Nu de ruimte waar het museum wordt gehuisvest, de voormalige bodewoning in het koetshuis (Silversteijn) bij Goudestein gereed is en de Stichting Museum Maarssen formeel is opgericht, kan begonnen worden met de inrichting van het museum. De collectie van de voormalige gemeentelijke Oudheidkamer wordt hiertoe verhuisd van Goudestein naar Silversteijn en zal deel gaan uitmaken van een permanente tentoonstelling over de Maarssense historie. Verder zal er in het museum door middel van wisseltentoonstellingen ook aan vele andere culturele zaken aandacht worden besteed. Een aantal leden van onze vereniging (circa 40) heeft zich reeds opgegeven voor vrijwilligerswerk ten behoeve van het museum of zijn zelfs al enthousiast bezig met allerlei klussen die bij het opstarten van een museum behoren. In de statuten van de Stichting Museum Maarssen is, mede op verzoek van het bestuur van de HKM, opgenomen dat de vrijwilligers van het museum via een Vrijwilligersraad inspraak hebben in allerlei zaken en regelmatig worden geïnformeerd over het reilen en zeilen van de stichting. Daarom werden op 23 november jl. de op dat moment bij de HKM en de Stichting Museum Maarssen bekend zijnde vrijwilligers opgeroepen voor een kennismakings/informatiebijeenkomst in het museum. Hierbij stelde het bestuur van de Stichting, waar namens de HKM Henk Blaauw en Hans Sagel in opgenomen zijn, zich voor en werden de aanwezigen op de hoogte gebracht van de stand van zaken rond het museum. Naar verwachting zal het Museum Maarssen in het voorjaar van 1995 kunnen worden geopend. Voordien hoopt het bestuur van het Museum Maarssen nog meer vrijwilligers aan te trekken. Vooral om voor het museum een zo ruim mogelijke openstelling te realiseren, zijn nog veel vrijwilligers, die willen suppoosten en/of rondleiden, nodig. Mocht u hier interesse voor hebben dan kunt u zich hiervoor opgeven bij Henk Blaauw (tel: 62425) of Adriaan Willekes (tel: 73173).

Contributie 1995

Bij de jaarvergadering, zie de convocatie in dit periodiek, zal het bestuur de leden voorstellen de contributie te verhogen. Deze contributieverhoging is wat forser dan u normaal bent gewend en is in belangrijke mate noodzakelijk doordat de bezuinigingen die de gemeente Maarssen de komende jaren op Welzijnsgebied doorvoert ook de HKM treffen. Ondanks de bezwaren die het bestuur van de HKM heeft ingebracht, wordt de subsidie die de Kring al jaren krijgt met 25% gekort en zal de huur, die we moeten betalen voor onze eigen ruimte in het Koetshuis, niet voor subsidie in aanmerking komen en dus in zijn geheel door de Kring moeten worden betaald. Dit is erg vervelend omdat aanvankelijk door de gemeente, ten tijde van de vorige raadsperiode, wel was toegezegd dat de huur subsidiabel zou zijn. Het bestuur van de Kring vindt het hebben van een eigen ruimte om te vergaderen, een plek waar de verschillende werkgroepen bijeen kunnen komen, waar de bibliotheek van de Kring is gevestigd en waar lessen gegeven kunnen worden echter van een dusdanig groot belang voor de vereniging, dat besloten is het huurcontract toch te tekenen. Een en ander betekent wel dat de contributie wat extra omhoog moet, maar daar staat tegenover dat de Kring de leden nu ook nog meer te bieden heeft. Wellicht voor uw vrienden of bekenden een reden te meer om ook lid te worden van de HKM. Mevr. G. Willekes-van Putten, penningmeester en ledenadministratie (tel: 73173) zal hen graag inschrijven.

Werkgroep periodiek

Sinds 26 oktober komt de werkgroep periodiek iedere dinsdagmiddag van 13-16 uur en elke tweede woensdag van 13.30-16.30 uur bijeen. Onderwerpen waarmee men in eerste instantie aan de slag is gegaan zijn: Inventariseren van de oude kranten, de Magneet en het Citroentje, Huis Ter Meer, de Kaatsbaan en haar bewoners. Wij hopen u de resultaten in onze volgende periodieken te kunnen laten lezen. Als u zelf nog suggesties heeft voor artikelen in het periodiek, neemt u dan contact op met Marja Hatzmann, redactie periodiek, tel.65471.

1-12-1994 Lezing, Maarssen en de UTD.

Voor een zeer groot gezelschap (±160 personen) van voornamelijk oud-UTers en UTDers hield de heer Schaper, die zelf zeven en veertig jaar werkzaam was bij UT/UTD, een zeer boeiende lezing. Hij vertelde zijn verhaal naar aanleiding van een set authentieke foto's, waarvan de HKM ten behoeve van deze avond, dia's had vervaardigd.

Verderop in dit periodiek vindt u een samenvatting van het verhaal van de heer Schaper. Degenen die niet aanwezig konden zijn, kunnen dan ook nog meegenieten van een stukje historie van Maarssen, dat weldra verleden tijd zal zijn.

Bibliotheek

Als u, zoals zovele van onze leden, nog nooit in onze bibliotheek bent geweest, zult u zich misschien wel afvragen wat u daar kunt aantreffen en zo mogelijk lenen. We zullen proberen daar verandering in te brengen.

In het vervolg zal er dan ook geregeld een kleine beschrijving worden gegeven van boeken, die voor de bibliotheek worden aangeschaft en een korte opsomming van titels die zich al in de bibliotheek bevinden.

De bibliotheek is voornamelijk gebaseerd op een zeer gevarieerde, kleine collectie boeken (±1000 stuks), met als hoofdonderwerp geschiedenis. De Historische Kring heeft deze boeken gekregen uit de nalatenschap van mede oprichter de heer Reijer Pos.

De collectie wordt voortdurend uitgebreid met nieuw verschenen werken, die meestal betrekking hebben op de Vechtstreek.

Nieuwe aanwinsten:

'De stelling van Amsterdam', vestingwerken rond de hoofdstad. 1880-1920.

Een uitgave van AMA boeken te Beetsterswaag.

Het boek gaat over de reeks verdedigingswerken, die al vanaf de 80-jarige oorlog rond Amsterdam zijn aangelegd.

Deze stelling, die haar betekenis als verdedigingslinie na de oorlog van '40-'45 geheel heeft verloren, is nog in hoofdlijnen bewaard gebleven. Het is echter niet alleen uit krijgskundig oogpunt een uniek overblijfsel, maar ook de landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarde is groot. Dit nu was de aanleiding voor het verschijnen van dit boek: het onder de aandacht van een groot publiek brengen van deze unieke plekken rond Amsterdam, die zich uitstrekken van Purmerend naar Haarlem, naar Uithoorn, via Nigtevecht en Weesp weer naar Edam. Bij het boek is een kaart verschenen waarop de fiets- en wandelroute staat aangegeven. Kortom een interessant boek voor diegenen die van de natuur, wandelen of fietsen en historische plekjes houden.

'Tuin en Park', historische buitenplaatsen in de provincie Utrecht.

Een boek gemaakt naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling, die heeft plaatsgevonden van 30/8-26/10/1992 in Slot Zeist.

Bij de samenstelling van het boek is niet gestreefd naar volledigheid, maar is ervoor gekozen de meest sprekende voorbeelden verder uit te diepen.

Als voorbeelden met tuinen en parken in geometrische stijl zijn o.a. Zuylenstein, Amerongen en Slot Zeist opgenomen. Voor de landschapsstijl, die in het tweede deel van de achttiende eeuw een hoge

vlucht nam, belicht men o.a. Soestdijk, Vollenhoven en Randenbroek.

Ook wordt er door Drs. Heimerick Tromp het westelijk deel van Utrecht behandeld, met de Vecht als zwaartepunt.

'De Vechtstreek', zoals het was.

Een uitgave van History Book te Dordrecht.

Dit boek is een 'plaatjesboek' samengesteld uit oude foto's en knipsels.

In het gedeelte over Oud-Zuilen en Maarssen zullen velen nog menig bekend 'dorpsgezicht' herkennen.

Een willekeurige greep uit reeds langer aanwezige boeken:

'Grote geïllustreerde wereldgeschiedenis', 17 delen, 2000 afbeeldingen. Uitgave van Amsterdam Boek, 1972.

'Moderne geïllustreerde wereldgeschiedenis'. Uitgeverij Helmond te Helmond, 1981.

'Kalender der wereldgeschiedenis', door Dr. Karl Ploetz. Uitgave; Prisma 1961.

'Kleine historische encyclopedie', Een uitgave van Elsevier samengesteld door de Winkler Prins redactie.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren voor 15 maart 1995.

De benoeming van burgemeester Eggink

In 1922 kwam de burgemeesterspost van Maarssen en Maarsseveen vrij, nadat S.I. Cambier van Nooten bijna 20 jaar de scepter had gezwaaid. De Commissaris der Koningin (CdK) in de provincie Utrecht moest een voordracht doen aan de Minister van binnenlandse zaken voor een nieuwe burgemeester. In het archief van zijn kabinet is de brief bewaard gebleven, waarin de CdK meldt welke sollicitanten gereageerd hebben, naar wie zijn voorkeur uitgaat en komen we en passant wat te weten over de verhoudingen in de twee gemeenten.

De inhoud van de brief was als volgt :

"De gemeenten Maarssen en Maarsseveen telden op 1 januari 1921 onderscheidenlijk 2831 en 1957 inwoners: volgens de laatst bekende opgave van de indeeling naar de godsdienstige gezindten, behoorden in de eerste gemeente ruim 1/3 en de tweede ongeveer 1/4 tot de RK-kerk, een verhouding die blijkens de cijfers in de laatst gehouden verkiezingen thans nog ongeveer zoodanig is.

Voor splitsing dezer gemeenten bestaat m.i. geen aanleiding, de meest belangrijke bebouwde kom van Maarsseveen vormt met die van Maarssen een geheel (slechts door de Vecht gescheiden) en de secretarie van beide gemeenten is in een gebouw te Maarssen gevestigd.

Heeft het met Maarssen een geheel uitmakende gedeelte der gemeente Maarsseveen zijn platte-landskarakter volkomen bewaard, de gemeente Maarssen en omgeving daarentegen begint zich zoowel door hare ligging aan het Merwedekanaal

als door nabijheids Utrecht waaraan zij hoopt waarschijnlijk bij de a.s. grenswijziging aan laatste gemeente zal komen te grenzen meer en meer te ontwikkelen niet alleen als voorstad van Utrecht, doch ook als industrieplaats: behoudens reeds bestaande industrie als de kininefabriek en een electro-apparatenfabriek zal eendaags een aanzienlijk gedeelte van Twijnstra's Oliefabrieken uit Akkrum (Friesland) daarheen worden overgebracht met eene talrijke en voor een deel zeer radicale arbeidersbevolking.

Het is derhalve te verwachten dat het gemeentebestuur in de toekomst voor steeds toenemende sociale, en economische problemen zal komen te staan en dat het een krachtige en doortastende persoonlijkheid aan zijn hoofd zal behoeven, om hem bij de oplossing daarvan te leiden met inachtneming van de zoo zeer uiteen loopende belangen der heterogene bevolking. Wat eindelijk de politieke samenstelling dier laatste betreft, wijzen de cijfers den voor Kamer, Staten, Raad gehouden verkiezingen uit, dat de rechter en linkerpartijen ongeveer even sterk zijn. Is in Maarsseveen de meerderheid ongetwijfeld rechts, in Maarssen bestaat de Raad weliswaar uit 3 RK, 1 CH, 2 vrijzinnigen en 1 SDAP-lid, doch, naar mij is medegedeeld, voegt een der RK leden zich veelal bij de uiterst linksche partij.

Het wil mij daarom voorkomen, dat bij de vervulling der vacature evengoed een man van links als een van rechts in aanmerking kan komen, waarbij ik dan nog de billijkheid zoud willen laten wegen dat, aangezien in de provincie op het platteland bijna alle gemeenten in meerderheid rechts zijn, in een geval als dit een man van links, zoo deze overigens aan de te stellen eischen voldoet, in de eerste plaats zoud zijn te benoemen.

Met inachtneming van het bovenstaande, meen ik allereerst de aandacht van Uwe Excellentie te moeten vragen op de Heer M.H. Eggink, sedert 1911 secretaris in beide gemeenten en ontvanger in Maarsseveen, die genoemde betrekkingen met grooten ijver en werklust heeft bekleed, die volkomen op de hoogte is van de gemeente-administratie en die een vooraanstaande plaats bekleedt in de Afdeeling Utrecht der VNG en in de Vereeniging van Burgemeesters en Secretarissen in onze provincie. Behalve dat de Heer Eggink iemand is van energie, bekwaamheid, werklust, schijnt hij ook de noodige tact te hebben en met de verschillende elementen der bevolking om te gaan. Behalve de warme aanbeveling van den aftredenden burgemeester, die al die jaren met hem heeft samengewerkt, hebben de colle-

Burgemeester M.H. Eggink.

ges van B en W der beide gemeenten bestaande, behalve uit een burgemeester (liberaal) uit 2 CH, 1 RK en 1 liberale lid (den laatste heeft tenslotte zich afzijdig gehouden, mij is medegedeeld uit overwegingen van particuliere aard), mij verzocht zijne benoeming te bevorderen, terwijl het adres aan H.M. de Koningin te zijner behoefte gericht, o.a. door de meerderheid der raadsleden is geteekend. Persoonlijk heb ik nog de aanbevelingen voor hem ontvangen van het te Maarssen wonende lid der 2e kamer der Staten Generaal Suring en van den pastoor Ariens aldaar, wier brieven ik mij veroorloof hierbij over te leggen.

Ik ontveins mij niet, dat bij enkele ingezetenen zijne benoeming niet die instemming zal hebben, die het bovenstaand zouden doen verwachten en wel omdat zij als hoofd der gemeenten zouden willen zien aangewezen iemand van meer vooraanstaand maatschappelijke positie. Ik wil niet ontkennen, dat ook ik in zeer vele gevallen, en bovenal in eene gemeente als Maarssen aan zoodanig persoon de voorkeur zoud geven, doch

ik heb mij niet gerechtigd gevoeld, alleen om die reden de heer Eggink voorbij te gaan, voor deze overigens in alle opzichten is aan te bevelen en door zeer invloedrijke van uiteenlopende richtingvertegenwoordigende bevolking wordt gewenscht. Een van talrijke handteekeningen, voorzien adres ten behoeve van Jhr. J. Huydecoper van Maarsseveen is m.i. althans bij de voortrekkers daarvan ongetwijfeld een uiting in boven bedoelden geest, waarbij nog gebruik is gemaakt van de oude betrekkingen tusschen de gemeenten Maarssen, Maarsseveen en de familie Huydecoper. Ik zou mij echter niet in staat mogen achten tegenover beide gemeenten en Heer Huydecoper, die bij de vervulling zijner betrekking van secretaris der gemeenten Westbroek en Achttienhoven geen blijk geeft te hebben werkkracht of bekwaamheid, in aanmerking te brengen, nog wel met achterstelling van de heer Eggink.

In de tweede plaats meen ik te moeten noemen de Heer Mr. A.M.A. Baron van Boetzelaer, burgemeester der gemeenten Loenersloot en Ruwiel, wonende te Breukelen St.Pieters. Hoewel deze gemeenten van geringen omvang zijn, mag m.i. vertrouwd worden dat de Heer van Boetzelaer, op wiens werkzaamheid in de bijna 20 jaar gedurende welke hij burgemeester is in geen enkel opzicht aanmerking valt te maken, die met de toestanden in de gemeenten Maarssen en Maarsseveen, in wier onmiddellijke nabijheid hij woont, ten volle vertrouwd, en die ook overigens getoond heeft in deze provincie buiten zijn burgemeesterschap verschillende belangen van maatschappelijk of economischen aard te behartigen, ook de meer omvangrijke bemoeingen aan de betrekking van hoofd der gemeenten Maarssen en Maarsseveen verbonden, naar den eisch zal kunnen verrichten.

Dat ik de Heer van Boetzelaer niet in de eerste plaats heb genoemd, is daargelaten de omstandigheid dat hij minder dan de heer Eggink met de behoeften ter plaatse vertrouwd is en afgezien van zijne politieke richting (hij is christelijk-historisch), hieraan toe te schrijven, dat ik meen te weten dat hij gaarne ter wille van zijn gezin in een minder vochtige omgeving dan de Vechts-treek zou werkzaam willen zijn, zoodat te verwachten is, dat hij bij eventuele benoeming toch zoodra mogelijk weder naar elders zou willen vertrekken.

Van de andere sollicitanten is geen enkele mij in zijne werkzaamheid bekend, behoudens de Heer

De Gaay Fortman, burgemeester van Bunschoten. Daar echter in Maarssen een anti-revolutionair, evenmin als een roomsch-katholiek, m.i. in aanmerking kan komen, meen ik dezen ter zijde te moeten stellen. Ook tegenover de Heer Eggink zouden voorts secretarissen of ambtenaren van kleinere gemeenten bezwaarlijk zijn op den voorgrond te plaatsen.

Zoud in de derde plaats in aanmerking kunnen komen de heer G.V.W. Baron van Hemert tot Dingshof, burgemeester van Haastrecht en Vlist, al kan ik niet verhelen dat ik niet voldoende zekerheid heb of hij bij eventuele benoeming tegenover de Heer Eggink wel voldoende prestige zal bezitten, om in alle opzichten in de gemeente de leiding te behouden".

Aanbeveling:

1. Eggink, Marius Hendrikus, 38 jaren, geb. 2-4-1883 te Haarlemmermeer, Ned. Hervormd, gehuwd, geen kind, vroeger ambtenaar ter secretarie van Haarlemmermeer, nu secretaris van Maarssen, van Maarsseveen, gemeenteontvanger, ambtenaar van de burgerlijke stand, secretaris-penningmeester grootwaterschap Beoosten de Vecht. Politieke kleur: liberaal.
2. Mr. Arent Mijndert Albert Baron van Boetzelaer, 36 jaren, geb. te De Bilt, Ned. Hervormd, gehuwd, 2 kinderen, beroep: burgemeester van Loenersloot en Ruwiel. Politieke kleur: CH.
3. Gustaaf Vincent Willem Baron van Hemert tot Dingshof, 45 jaren, geb. te Den Haag, Ned. Hervormd, gehuwd, 3 kinderen, vroeger: ambtenaar ter secretarie, beroep: burgemeester van Haastrecht en Vlist. Politieke kleur: liberaal.

Jan Willem Verhoef

SAMENVATTING

Op zich was de keuze voor Eggink een grote koerswijziging in het benoemingenbeleid voor Maarssen en Maarsseveen. Tot dan toe was de keuze altijd gevallen op een heerschap met dubbele naam: J. Huydecoper van Maarsseveen, D.J.J.A. Lawick van Pabst van Nijevelt, J.C. Strick van Linschoten en S.I. Cambier van Nooten waren tussen 1850 en 1922 de gelukkigen. Ten opzichte van hen was de heer Eggink van bescheiden afkomst, begonnen als ambtenaar

ter secretarie van de gemeente Haarlemmermeer, was hij sinds 1911 werkzaam als gemeentesecretaris van de gemeenten Maarssen en Maarsseveen. Behalve dat de heer Eggink energiek was, verstand had van de gemeente-administratie, bleek hij ook over de nodige tact te beschikken en met de verschillende elementen der bevolking om te gaan.

Men was op zoek naar een daadkrachtige persoonlijkheid, voor Maarssen als industrieplaats, waar binnenkort ook een aanzienlijk deel van Twijnstra's Oliefabrieken uit Akkrum naar toe zou verhuizen. Men bracht een talrijke en voor een deel zeer radicale arbeidersbevolking met zich mee (voor hen is de Friezenbuurt gebouwd, toendertijd nogal ver van de dorpskern afgelegen). De CdK verwachtte voor de toekomst steeds toenemende sociale en economische problemen. In de gemeentesecretaris zag hij de krachtige en doortastende persoonlijkheid, die de problemen zou kunnen oplossen.

Nu was uit de ingezetenen een verzoekschrift aan de CdK gestuurd, waarin gepleit werd om de secretaris van de gemeenten Westbroek en Achttienhoven tot burgemeester te benoemen. Die functie werd vervuld door Jhr. J. Huydecoper van Maarsseveen, een telg uit het roemrijke ge-

slacht, dat sinds de 17e eeuw vanuit Goudestein de touwtjes in handen had gehad in deze contreien. De ondertekenaars wensten iemand als hoofd der gemeente van meer vooraanstaand maatschappelijke positie.

Bij de CdK gaf toch bekwaamheid de doorslag, in die zin kan men zeggen dat de eisen van de tijd dusdanig veranderd waren dat sociale afkomst niet meer voldoende was.

Met betrekking tot de politieke richting van de burgemeester bleek dat een christen-democraat afviel, omdat op het Utrechtse platteland een meerderheid van de burgemeesters al rechts was. In Maarssen en Maarsseveen was een grote minderheid links. In de praktijk betekende dat dat een man van liberale huize de voorkeur genoot. Eggink was lid van de liberale Vrijheidsbond, en zou in 1927 bij de statenverkiezingen veel extra stemmen in Maarssen en Maarsseveen voor zijn partij verwerven. Hij stond overigens op een onverkiesbare plaats.

De conclusie uit de correspondentie is dat in 1922 capaciteiten boven afkomst werden gesteld bij de burgemeestersbenoeming van gemeentesecretaris Eggink.

Jan Willem Verhoef

In ons periodiek nr.4, december 1994, plaatsten wij deze foto van de toneelgroep ROKA-TOMA, op bladzijde 70. Op veler verzoek volgen hier de namen van de spelers in 1944, gefotografeerd bij een opvoering van 'Dorp in onrust' van Kees Spierings.

Van links naar rechts : Wim Bolander, Ans van Leeuwen, Mevr.PHeus-v.d.Waarden, Gé van Schaik, Rienier van Fulpen, Heinz Jütte, Bep van Rijn, Nardus Heus, Noortje van Putten, Frits Spoelstra, Ko Schreurs, Riet Bots, Jo Broeke, To Auée, A.J.v.Schaik, zittend Mr.Dr.Theo van Schaik.

Convocatie

Donderdag 9 februari 1995 houdt de Historische kring Maarssen haar jaarlijkse algemene ledenvergadering. Het bestuur nodigt alle leden uit om deze vergadering bij te wonen. De bijeenkomst wordt gehouden in de Open Hof, Kerkweg 60, te Maarssen, aanvang 20.00 uur.

Agenda

1. Opening.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Notulen van de jaarvergadering d.d. 10 februari 1994.
4. Jaarverslag secretaris.
5. Financieel verslag 1994 en begroting 1995.
6. Verslag kascommissie.
7. Vaststelling contributie 1995.
8. Verkiezing kascommissie.
9. Bestuursverkiezing. Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman en mevr. I. van Veggel-Teijink hebben te kennen gegeven dat zij zich uit het bestuur terugtrekken. Het bestuur stelt voor in hun plaats mevr. M.C.HatzmannScheltema en mevr. H. Pouderoyen te benoemen als nieuw bestuurslid. Volgens rooster treden af A. de Zwart, B.J. Visschedijk en de voorzitter J.H. Sagel. Zij hebben zich bereid verklaard een herbenoeming te aanvaarden.
Volgens de statuten moet de voorzitter daarbij in functie worden gekozen.
Namen van eventuele tegenkandidaten kunt u tot de aanvang van de vergadering bij het bestuur bekend maken.
10. Verslag van de redactie van het periodiek.
11. Verslag van de commissies.
12. Participatie van de HKM in de Stichting Museum Maarssen.
13. Rondvraag en sluiting.

Na de pauze hopen we een film te vertonen over de werkverruimende maatregelen in de crisisjaren rond 1930. In deze film zitten onder meer beelden van Maarssen en Tienhoven. Het bestuur hoopt u op deze ledenvergadering te kunnen begroeten.

Namens het bestuur,

B.J. Visschedijk, secretaris a.i.

UT en UTD te Maarssen

Wat vooraf ging

In 1887 stichtte een 21-jarige boerenzoon uit het Friese Finkum, Ulbe Twijnstra, een oliefabriek te Akkrum. Hij kocht in dat jaar voor f 7000,-, zoals de advertentie in de Leeuwarder Courant vermeldde: 'de goedbeklante wind- en stoomoliemolen 'De Eendragt' te Akkrum.'

Halverwege de 19e eeuw telde Nederland 540 van dergelijke oliemolens. In Friesland waren er toen zo'n 50 stuks. Je vond de oliemolens vooral in de vee-rijke weidestrecken van Friesland en Holland, waar de afzet voor veekoeken, het bijproduct van de olie-industrie, het grootst was. Er was alleen 's winters afzet voor de koek, omdat de boeren de koeien, als ze op stal stonden, bijvoerden.'s Zomers stond de oliemolen daarom stil. Het was dus een echt seizoenbedrijf. Zo'n oliemolen verwerkte een 200 ton oliezaad per jaar. Het hoofdprodukt, de lijnolie, werd gebruikt voor de fabricage van zeep, verven en vernissen. In Nederland werd bij lange na niet voldoende oliezaad verbouwd om al die molens van zaad te voorzien. In de Gouden Eeuw werd al veel lijnzaad en koolzaad uit de Oostzeelanden ingevoerd. Aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw waren de Verenigde Staten, Canada en vooral Argentinië belangrijke leveranciers van lijnzaad, dat tot de Tweede Wereldoorlog de belangrijkste grondstof was van de Nederlandse olie-industrie.

In zo'n oliemolen werd het zaad eerst tussen walsen geplet. Het verkregen meel werd op een groot, met turf gestookt fornuis verwarmd, waardoor de olie zich gemakkelijker uit het meel liet verwijderen. Het warme meel werd in een platte

zak verpakt. Twee van die zakken werden samen in de pers geplaatst. Een door een windmolen of stoommachine aangedreven heiwerk sloeg een wigvormig blok steeds verder in de pers, waardoor de olie uit het meel werd geperst of beter geslagen. Vandaar de naam olieslagerij. Na dertig slagen was de meeste olie uit het meel verwijderd en bleven er twee koeken over, de zogenaamde voorslagkoeken.

Ulbe Twijnstra - die zijn opleiding had genoten aan de Landbouwschool te Wageningen - pakte de zaken meteen energiek aan. In 1891 werd de windmolen afgebroken en een modern fabriekscomplex gebouwd. De stoommachine werd vervangen door een grotere en bovendien werden in Engeland twee hydraulische persen aangeschaft, waarmee de olie sneller en beter uit het gemalen zaad kon worden geperst. UT groeide in korte tijd uit tot een echte industriële onderneming.

De koekafzet steeg en in 1891 werd er in Franeker een soortgelijke fabriek aangekocht, die ook meteen werd gemoderniseerd.

Maar verdere uitbreiding was ter plekke niet mogelijk en de veel grotere fabriek in Franeker 'De Vliet' voorheen Wiltje Pars wordt aangekocht.

Twee zoons van deze Pars komen we later in de leiding van het Maarssense bedrijf weer tegen. De oudste: Herman woonde jarenlang op 'Zonnehoeke', de grote villa op de hoek van de Emmaweg en de Kerkweg, de tweede zoon Yge, woonde op de hoek van de Emmaweg-Termeerweg.

De voorperskoeken die UT te Akkrum en Franeker produceerde waren groot en hard. De koeien

Adam en Eva

konden ze zo niet vreten. Daarom werden de koeken in de koekenbreker gebroken, met de stenen van de zogenaamde kollerganger gemalen en met de napersen in een kleinere, zachtere koek geperst, de toen zeer bekende murwe lijnkoek. In de eerste jaren stonden in Maarssen ook twee napersen, die Adam en Eva werden genoemd.

In het jaarverslag van 1917-1918 meldde de directie dat zij aan de zeehaven te Dordrecht een 2 ha groot terrein voor de bouw van een nieuwe fabriek had gekocht. In het najaar zou met de bouw worden begonnen. De aanvoer van de grondstoffen hoefde dan niet meer via de Zuyderzee, wat nog al eens problemen opleverde. Plotseling liep de vraag naar lijnolie echter drastisch terug, waarschijnlijk als gevolg van het einde van de Eerste Wereldoorlog, en de prijs kelderde. De vraag naar koek steeg echter sterk. Op het laatste moment besloot de directie het terrein in Dordrecht weer van de hand te doen en een dubbel zo groot stuk grond in Maarssen te kopen. Voor de koekafzet lag Maarssen veel gunstiger dan Dordrecht, terwijl de aanvoerkosten van lijnzaad niet veel hoger waren.

UT naar Maarssen.

De grond te Maarssen werd gekocht van Jhr. J.F. Berg te Zwolle, op 21 januari 1921, voor f.2,- per m². Het was de bijna 4 ha grote hofstede 'Op Buuren', die tot 1917 in het bezit was geweest van Juffrouw Oord, die gehuwd was met Hendrik Bosch. De hofstede was verhuurd voor f 550,- per jaar aan veehouder Cornelis de Bruin, waarmee maar een regeling tot ontruiming moest worden getroffen. De hofstede stond, gescheiden door het Merwedekanaal, achter de buitenplaats 'Op Buuren', waarin toen de Amsterdamse Kininefabriek was gevestigd.

De directie belastte de vroegere fabrieksleider van Franeker (De Vlijt was inmiddels verkocht) de heer K.Kuiken met het ontwerp en de bouw van de fabriek te Maarssen. Eind april 1921 startte de bouw, die door een strenge winter en het faillissement van de bouwver van de silo, nogal wat vertraging opliep. Veel machines uit Franeker maar ook uit Akkrum zouden in de nieuwe fabriek worden opgesteld. Uit Akkrum kwam een ploeg UT-ers over, die onder leiding van de heer Kuiken bij de bouw zou assisteren en de machines kon installeren.

Tegen de tijd dat de fabriek gereed was, kwam er een tweede stroom Friezen vanuit Akkrum

naar Maarssen. Voor het dorp Akkrum was dit een groot verlies. De Maarssense gemeenschap had echter veel profijt van de nieuwe bewoners, al waren de meesten van een politieke kleur die hier minder bekend was: rood. In vakbonden, verenigingen, kerken en de gemeenteraad kwam je de Friezen weldra tegen. Geschoold in AJC, SDAP en vakbond, zaten er uitstekende bestuurders onder.

Behalve fabrieksarbeiders werd ook een aantal kantooormensen overgeplaatst, want Maarssen werd het hoofdkantoor.

Al deze nieuwe inwoners moesten natuurlijk ook gehuisvest worden. Hiervoor had de UT een overeenkomst gesloten met de gemeente voor de huur van nieuw te bouwen woningen, nu nog altijd bekend als 'de Friezenbuurt'.¹

De UT-ers installeerden niet alleen de nieuwe fabriek, maar voerden ook het onderhoud, de reparaties en het vernieuwen van het grote machinepark geheel in eigen beheer uit. De werkplaats was met voor die tijd zeer moderne apparatuur uitgerust. Bedrijfsleider Klaas Kuiken - bijgenaamd de Sik - had een geweldige technische knobbel. Hij ontwierp zelf veel nieuwe machines

en stond dagen achter het tekenbord. Daarin later bijgestaan door Evert Dolman. Hij werkte zelf dag en nacht, dook op elk moment van de dag en soms van de nacht in de fabriek op en zag niets over het hoofd of door de vingers. Er gold toen op het gehele fabrieksterrein een absoluut rookverbod. Tijdens het schaften rookten de echte liefhebbers stiekum een sigaretje en hielden dat angstvallig dicht boven het open drinkkruikje. Kwam Kuiken onverwacht binnen, dan liet je de peuk pardoes in het drinkkruikje vallen. Je ontliet dan een boete van een riks maar zat de rest van de dag wel op een droogje. Twijnstra zelf pakte het anders aan. Jan de Bruin, uit de Cambier van Nootenstraat, kwam eens het fabrieksterrein oprijden met zijn onafscheidelijke sigaar in zijn mond. Plots zag hij de heer Twijnstra aankomen en verborg de peuk snel in de palm van zijn hand. 'Hij zag het niet,' zei Jan, 'want hij zei me heel vriendelijk goeiendag.' Maar zaterdags miste hij wel een riks in zijn loonzakje.

Sociale voorzieningen

Zorgde de heer U.Twijnstra bij het 25-jarig jubi-

De werkplaats van UT.

Het voltallig personeel bij het 40-jarig bestaan.

leum, in 1912, voor de aanzet van een pensioenfonds door F.10.000,- in te leggen, elk jaar daaropvolgend, werd er uit de winst een donatie aan toe gevoegd, zodat men niet, als men niet meer kon werken, zijn hand hoefde op te houden.

In 1927 vierde het voltallig personeel met hun partners en ook de gepensioneerden, in de fabriek in Maarssen het 40-jarig bestaan van UT. Als jubileumgeschenk ontving elk personeelslid een extra week loon en het pensioen werd met f 2,- verhoogd tot f 5,- per week. Dit alles kon echter niet verhinderen dat er in de daarop volgende crisisjaren toch mensen moesten worden ontslagen.

Vanwege de lage koekprijzen was het persen van oliezaden niet meer rendabel. De produktie werd verminderd, de werktijd eerst tot vijf en later tot vier dagen ingekort. Dit betekende een mindering op het loon van 33%. De fabriek stond soms weken stil. De fabrieksbezetting werd ingekrompen van 139 tot 94 man. Er moesten zelfs mensen worden ontslagen, die vanaf de komst van UT naar Maarssen in dienst waren geweest.

In het voorjaar van 1934 kon er toch weer worden overgeschakeld op een 48-urige werkweek, maar wel met 10% loonsverlaging. Het standaardloon bedroeg toen f 23,40 per week.

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog stagneerde de aanvoer van oliezaden en in april 1940 werd het personeelsbestand weer ingekrompen van 240 tot 127 man. Alle ontslagen arbeiders vonden werk bij Defensie, waar men met man en macht bezig was de nieuwe Hollandse Waterlinie te versterken, overigens tevergeefs.

In de oorlogsjaren werd op alle mogelijke manieren geprobeerd het resterende personeel aan het werk te houden, o.a. door turfsteken, wegenaanleg en zakjes vullen met surrogaatzeep. Helemaal werden toch 17 medewerkers verplicht in Duitsland te werk gesteld, waarvan er, zover bekend, één niet terugkeerde.

Naarmate de oorlog langer duurde werd de voedselvoorziening steeds nijpender. Dankzij de inspanningen van de fabrieksleiding van Maarssen lukte het - mede door hulp van Akkrum - om alle personeelsleden en hun gezinnen aan het eten te houden.

Aan het eind van de oorlog werden in de opslagloodsen van de fabriek Duitse krijgsgevangenen ondergebracht. De Engelse bewakers vestigden zich in het kantoor. De oorlogsbuit bestond uit een fiets met een echte en een surrogaatband, die ik als toenmalig jongste bediende, nog een paar jaar als kantoorfiets heb gebruikt.

UT in haar voortbestaan bedreigd

Grote afnemers van plantaardige oliën waren vanouds de zeep- en margarinefabrikanten. Met een van die margarinefabrikanten, de firma Van den Bergh (nu Van den Bergh & Jurgens in Rotterdam) had UT al een jarenlange relatie. Eén van de redenen om in Dordrecht een nieuwe oliefabriek te bouwen, was het aanbod van Van den Bergh om dan wekelijks bij UT 500 ton oliezaden in loon te laten slaan. De eerste jaren na het gereedkomen van de fabriek in Maarssen liet Van den Bergh inderdaad regelmatig oliezaden bij UT slaan, zij het slechts 150 ton per week. Maar al in 1925 meldde UT in het jaarverslag dat de relatie met Van den Bergh weinig meer te betekenen had.

Directeur T.J. Twijnstra (sinds 1915 opvolger van zijn vader Ulbe) zag in de twintiger jaren twee gevaren voor zijn onderneming opdoemen:

1. De steeds verder oprukkende landbouwcoöperaties, die zelf koeken wilden gaan produceren en
2. De margarine-industrie, die zelf oliezaden zal gaan persen. De grote concurrent van Van den Bergh de firma Jurgens doet dit al.

Twijnstra zoekt naar mogelijkheden om de positie van UT veilig te stellen. Tijdens een commissarissenvergadering in 1926 stelt hij voor om een zeepsiederij aan te kopen, zodat de geproduceerde lijnolie kan worden gebruikt voor de fabriekage van zeep. Het stichten van een margarinefabriek zou de toorn van Van den Bergh en Jurgens kunnen opwekken en die maakten korte metten met een nieuwe concurrent, dus liever zeep. De commissarissen waren echter, volgens de notulen, gematigd onverschillig over dit plan. In 1928 worden de twee aartsrivalen Van den Bergh en Jurgens het eens en de Margarine Unie ontstaat. De afzet van olie stukt. Wat te doen tegen de Margarine Unie? In oktober 1929 komt de directie met een voorstel. Zij kan de zeepfabriek van de firma Wolters in Venlo kopen. De commissarissen hebben de nodige twijfels. Zeep wordt steeds meer als merk-artikel verkocht. Om de huisvrouw over te halen een bepaald merk zeep te proberen worden, volgens de commis-

sarissen, fabelachtige bedragen aan reclame besteed. Directeur Twijnstra zet door. Eerst denkt hij erover de fabriek in Venlo te handhaven, maar later wordt besloten om de productie naar Maarssen te verplaatsen.

UT had intussen aan de zuidkant van de haven van veehouder Hamoen een hofstede met een stuk grond gekocht en aan de noordkant en zelfde stuk verkocht aan de firma Zwaardemaker. De haven wordt vergroot en aan de zuidkant kan de zeepfabriek worden gebouwd.

De in 1929 begonnen wereldcrisis en de groeiende macht van de Margarine Unie hebben een zeer ongunstige invloed op de gang van zaken bij UT. Voor soja-olie, cocosolie en grondnotenolie is de Margarine Unie vrijwel de enige koper en die koopt niet bij derden. De koekenmarkt is door de rampzalige toestand in de veehouderij en de grote invoer van buitenlandse koeken volkomen in elkaar gestort. UT zit met een voorraad van 8000 ton. Twijnstra onderhandelt daarom met de Margarine Unie over een samenwerking met behoud van zelfstandigheid. Dat levert helaas niets op. De bouw van de zeepfabriek vordert intussen gestaag en de commissarissen krijgen zelfs een pot zachte zeep ter beoordeling toegezonden.

Een nieuwe fusie bedreigt begin 1930 het voortbestaan van UT. De twee grootverbruikers van oliën en vetten, de Margarine Unie en Lever Brothers worden het eens: Unilever ontstaat, marktleider op het gebied van margarine en zeep. Directeur Twijnstra verzoekt de nieuwe machthebbers om overleg. Eerst reageren ze niet, dan volgen gesprekken. De heren van Unilever komen de fabrieken bekijken, maar ze willen van de voorstellen van UT - deelname van Unilever in het kapitaal van UT - niets weten.

In 1930 reizen directeur Twijnstra en commissaris Van der Mandele spoorwegs naar Parijs voor nieuw overleg. Daar doet Anton Jurgens, namens Unilever het volgende voorstel: Unilever neemt alle gewone aandelen van UT over. De betaling zal geschieden door zes aandelen Margarine Unie te ruilen voor tien gewone aandelen Twijnstra. De 6% preferente cumulatief winstdekkende aandelen van UT blijven gewoon op de markt. UT zal onder leiding van T.J. Twijnstra zelfstandig zaken blijven doen.

Achteraf gezien had Twijnstra bij de onderhandelingen met Unilever een sterke troef in handen. Hij kon er namelijk ook de overname van een zeepfabrikant en de bouw van een nieuwe zeepfabriek bij betrekken.

De UT-fabriek te Maarssen vlak na de Tweede Wereldoorlog.

Waarom UT de samenwerking met Unilever aanging was duidelijk; om de afzet van olie en daarmee het voortbestaan van de onderneming veilig te stellen.

Een ander probleem was nog dat naar buiten toe volstrekt niets bekend mocht worden van de fusie. De boeren waren bang dat de margarine van Unilever hun boter van de markt zou verdringen, zodat ze met de melk de straat zouden kunnen schrobben - zoals een boze boer op een voorlichtingsavond eens te berde bracht - en hun leiders riepen op tot boycot van de Unilever-producten, overigens zonder veel resultaat.

Distributie

Al in 1906 gaf Ulbe Twijnstra 'Het Tijdschrift voor Betere Veevoeding' uit. Hij stelde toen in heel Friesland en de grensgebieden van Groningen en Drente verkopers aan, die uitsluitend de UT-koeken tegen een vastgestelde boerenprijs verkochten. Tot 1928 had UT twintig koekwagens bespannen met twee paarden op de weg en tot 1950 drie motorboten in de vaart om de UT-producten over de vele Friese vaarten en meren bij

de verkopers te bezorgen.

De afnemers van UT-artikelen hadden het recht bij de landbouwproefstations gratis te laten onderzoeken of de gegarandeerde gehalten van eiwit, vocht, vet en zuiverheid van de koeken klopten. Ook konden ze op elk moment van de dag een bezoek brengen aan de UT-fabrieken en daar monsters nemen van grondstoffen, halffabrikaten en eindprodukten en die ook laten onderzoeken. Alle uitslagen, ook als er eens één minder goed uitviel, publiceerde UT in dit voorlichtingsblad dat aan alle afnemers werd toegezonden. Na enkele jaren bedroeg de oplage 20.000 exemplaren. Daarnaast werd in het blad voorlichting gegeven over voeding en verzorging van vee; bemesting, hooiwinning, huisvesting, etc.

Ook in Maarssen verkocht UT haar produkten via een net van zelfstandige UT-verkopers. Het verschil met Friesland was, dat in het werkgebied van Maarssen veel molenaars en coöperaties als UT-agent optraden. Als regel fabriceerden zij zelf hun melen, waarvoor ze o.a. voorslagkoeken van UT kochten en zij verkochten de geperste UT-

Het nieuwe merk UTD, een andere verpakking!

artikelen.

De olie werd in vaten en tankwagons afgeleverd. De Maarssense beurtschippers Van Heezik en De Jager lagen vrijwel dagelijks bij UT voor de wal om vaten olie voor Amsterdam en Rotterdam te laden. In die jaren waren tankers en tankauto's nog vrij onbekend.

Na de oorlog haalden veel UT-verkopers de voeders zelf af aan de fabriek. Vooral op maandagmorgen stond er bij de fabriek een lange rij vrachtauto's te wachten om geladen te worden. Andere verkopers ontvingen de voeders per spoorwagon of lieten ze door UT thuisbezorgen. Dat gebeurde voor een groot deel door de bekende blauwe vrachtauto's, voorzien van gele tekst. Bekende chauffeurs uit die tijd waren Johannes Swierstra, Frans Löcke en Jaap Dijkstra. Daarnaast was Van Dommelen van de Binnenweg meer dan veertig jaar de vaste expediteur van UT.

Veranderingen in het produkt

In de beginjaren van de UT waren de veekoeken slechts een bijproduct van de oliefabriek. De fabriek verkocht alleen koek en tot meel gemalen koek. Wilde een boer meer soorten koek voeren, dan moest hij die zelf in de zogenaamde meel-

bak mengen, wat veel arbeid vergde. In de jaren dertig echter brachten sommige fabrikanten een gemengd koekje op de markt. Op die manier kon je de gunstige eigenschappen van koeksoorten als lijn, grondnoten, koolzaad, soja en katoenzaad combineren en de minder gustige elimineren. Dat was beter voor de koe en goedkoper voor de boer. Bij UT was men eerst fel tegen een gemengd koekje, omdat een laboratorium de samenstelling niet kon controleren, hetgeen mogelijkheden opende voor knoeierijen. Ook weigerde men aanvankelijk mais in het assortiment op te nemen.' Dat kunnen we als oliefabrikant niet op onze machines maken, dus dat moeten ze maar bij een ander kopen'. Van marktgericht denken was toen nog geen sprake.

Maar de markt vroeg steeds luider om gemengde koekjes, brokjes en meel. In 1937 gooide UT resoluut het roer om en bouwde in Maarssen de eerste mengvoederafdeling.

Zo zette UT de eerste stap op weg van olieslagerij naar mengvoerderfabriek.

Na de oorlog groeide de veestapel in Nederland snel, de mengvoerdomzetten stegen sterk en ook UT profiteerde daarvan. Was UT voorheen vooral een rundveevoederfabriek, nu ging men zich met succes toeleggen op de fabriek en

verkoop van varkens- maar vooral ook van pluimveevoeders.

Pluimveeselecteurs - door de boeren kippedokters genoemd - ondersteunden door voorlichting de verkoop. In 1952 werd de geheel vernieuwde mengvoederfabriek in Akkrum in gebruik genomen. Daarna was de modernisatie van Maarssen aan de beurt.

In de naoorlogse jaren bestond 75% van de rundveevoederomzet uit gemengde koek.

Laboratorium

Al rond 1900 was er bij de fabriek een laboratorium ingericht om zelf te kunnen controleren of de produkten aan de kwaliteitsnormen voldeden.

In 1935 bouwde UT een afdeling voor speciale oliën, die in opdracht van Unilever naar alle delen van de wereld werden geëxporteerd, ook bij de ontwikkeling hiervan speelde het laboratorium onder leiding van de chef Veelders een grote rol.

Hoe het met de olie verder ging

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kon bijna geen lijnzaad naar Europa worden geëxporteerd. De produktielanden - met name Argentinië - bouwden zelf oliëfabrieken. Na de oorlog kwam de invoer van lijnzaad en het gebruik van lijnolie en lijnkoek bij lange na niet meer op het vooroorlogse niveau terug. In Europa had men intussen namelijk ijverig naar vervangende produkten voor de lijnolie gezocht en deze gevonden.

UT bouwde daarom de Maarssense oliëfabriek om, zodat er copra kon worden verwerkt. Copra is het gedroogde vruchtvlees van de cocosnoot. De cocosolie werd vooral in de margarine-industrie gebruikt.

De overheid kocht toen alle oliezaden aan, die door de Nederlandse oliëfabrikanten tegen een goed slagloon werden geperst.

Toen er in 1954 echter een einde kwam aan het verwerken van oliezaden voor de overheid, kwam het rendement van de fabriek zwaar onder druk te staan. Verschillende van de oude persen werden vervangen door moderne hogedrukwringers, waardoor veel zware arbeid kon worden uitgespaard. Toch werd in 1962 tot sluiting van dit onderdeel van UT besloten. Zo kwam na precies 75 jaar een eind aan de olieslagerij en werd mengvoeder van bijproduct hoofdprodukt.

Het nieuwe merk UTD

De twee mengvoederbedrijven van Unilever: Calvé en UT waren niet in staat om steeds die marge en dat rendement te behalen dat in de

zeep- en margarine-industrie gebruikelijk was. Unilever meende dat door een fusie van UT met de mengvoederafdeling van Calvé de winst sterk zou toenemen.

De beide bedrijven waren het hier geheel niet mee eens en verzetten zich heftig. Evenals UT verkocht Calvé zijn Delfia mengvoeders via zelfstandige verkopers. In vrijwel elk dorp had je een Calvé- en een UT-verkoper, die elkaar vaak op leven en dood beconcureerden. Als beiden hetzelfde merk moesten gaan verkopen kreeg je gegarandeerd oorlog. De nieuwe maatschappij zou dan voor een van beiden moeten kiezen en dat zou omzetverlies betekenen. De besparingen, die door de fusie zouden worden bereikt, zouden zo weer verloren gaan. Unilever zette door en na nogal wat geschermutsel tussen de diverse directies ging op 1 oktober 1963 de nieuwe onderneming Mengvoeder UT-Delfia van start, met de laatste Twijnstra, die al sinds de jaren vijftig directeur was van UT, als technisch directeur. Een andere UT-er werd commercieel directeur. Het hoofdkantoor werd gelukkig in Maarssen gevestigd.

Zoals de directie van Calvé en UT al vreesde, bracht de fusie niet de voordelen, die er door Unilever van werden verwacht. Het rendement voldeed nog steeds niet aan de hoge Unilever normen, mede doordat UT wel de kosten voor de Unilever-organisatie moest dragen, maar daar zelf weinig profijt van had. Dit was voor Unilever een reden om nieuwe investeringen zeer kritisch te bekijken, waardoor de toename van de omzet achterbleef bij de groei van de markt. UTD kwam daardoor in een vicieuze cirkel terecht, die pas werd doorbroken, toen UTD na 50 Unilever jaren in 1986 door een management buy-out weer een zelfstandige onderneming werd, die ondanks een krimpende mengvoedermarkt tot nu toe van jaar tot jaar groeit, zowel in omzet als in winst.

C. Schaper, bewerkt door M.C. Hatzmann

Noot:

1. Zie hiervoor het artikel 'Twijnstra's Oliëfabrieken en de Friezenbuurt', van C.W.P. Bloemendaal. Periodiek HKM 16e jaargang no.4, januari 1990.

Gesprek tussen een heer en zijn meid

Mijnheer wat doen ze daar?

Vechten Stein!

Waar mijnheer?

Gunter Stein!

Waarom mijnheer?

Om Silver Stein!

Dit aardige versje, waarin drie buitenplaatsen aan de Vecht genoemd worden, leerde de in 1921 geboren mevrouw Schoemaeker-Kelderman van haar vader Hendrik Kelderman (geb. in 1882). Hendrik Kelderman, die naast de Nederlands Hervormde Kerk aan de Kerkweg in Maarssen woonde, was antiekwerker van beroep. Tegenwoordig zouden we dat meubelmaker noemen. Voor zijn beroep bezocht Kelderman uiteraard dikwijls de vele buitenplaatsen in Maarssen en omgeving. Mogelijk heeft hij op zijn beurt het versje op een van de buitenplaatsen voor het eerst gehoord. Mevrouw Schoemaeker, thans woonachtig in Veenendaal, vroeg mij al-

weer enige tijd geleden of er bij de Historische Kring Maarssen meer bekend was over de herkomst van dit versje. Mevrouw vertelde me het jammer te vinden als het versje verloren zou gaan en vraagt zich af of er nog meer regels bij horen. Hoewel er nog wel meer buitens zijn waarvan de naam op stein eindigt, kan zij zich andere versregels toch niet meer herinneren. Navraag omtrent het versje bij een flink aantal leden van de Kring heeft tot op heden niets opgeleverd, daarom bij deze het verzoek aan alle leden om nog eens diep na te denken. Misschien kent iemand toch een volledige of andere versie van het versje of staat het bij iemand in een poesiealbum of oud schoolschriftje. Mocht u overigens bij uw speurtocht nog andere versjes of gedichtjes over Maarssen, Maarsseveen, Tienhoven of (Oud-)Zuilen tegenkomen, dan zou ik dat ook erg graag van u horen. Om ze, net als het versje van mevrouw Schoemaeker, voor het nageslacht te bewaren, kunnen we ze dan in het Periodiek van de Kring opnemen.

Hans Sagel

Van Lingelaan 85,

3602 PB Maarssen, tel: 03465-61457

De BREUKELSE-BRUG en OUT GUNTERSTEIN

Het tiendblok De Gouden Hoef en de Merenhofstede

Kerving van te veld staande gewassen

In een eerder artikel is het begrip kerving al gebruikt. 1).

Pas bij recent onderzoek vond ik iets meer hierover.

Voordat de tienden verpacht konden worden, diende een taxatie van de te veld staande gewassen plaats te vinden. Een dergelijke taxatie werd kerving genoemd.

Vanzelfsprekend gebeurde dit volgens een instructie. In het archief van het kapittel van Oud Munster bevindt zich een dergelijke instructie uit 1801. 2).

De kervers dienden de kerving zelf uit te voeren. Het was ten strengste verboden de werkzaamheden door een ander te laten uitvoeren.

Ze dienden de blokken te kerven, zoals was opgegeven, met de vanouds bekende grenzen, met de opdracht hierin geen veranderingen aan te brengen. Indien ze gehinderd werden in het uitvoeren van de kerving door mensen die voorwendden niet tiendplichtig te zijn, moesten ze de rentmeester hiervan direct in kennis stellen.

De grove en smalle tienden dienden afzonderlijk gekerfd te worden, dat gold tevens voor aardappelen en hennep, vlas- en tabaktiend en erwten, die op staken werden verbouwd.

Verder dienden de kerfcedullen(lijsten)

een indicatie te geven van de ingezaaide oppervlakte en het aantal gebruikers.

De kwaliteit van de te veld staande gewassen moest worden aangegeven met de kwalificaties goed, middelbaar of slecht.

Er diende speciaal op gelet te worden of uitgerooide boomgaarden of weilanden als bouwland in gebruik werden genomen. Als dit het geval bleek te zijn, moest dit direct aan de rentmeester worden gemeld.

De kerfcedullen dienden uiterlijk acht dagen voor de verpachting op de secretarie van het kapittel te zijn ingeleverd. Was de kerver daarin nalatig dan verbeurde hij de helft van het kerfloon.

Kervers waren ook belast met het ophangen van de biljetten, waarop de verpachting werd aangekondigd, dit op de plaatsen '...waar zulks gewoonlijk geschied....'.

Op de dag van de veiling zelf moesten de kervers een uur van te voren aanwezig zijn om de nodige toelichting te kunnen geven.

THIENDEN TE KOOP.

De Wel-Ed. Eerlu. Heeren Veran-
dende Capittulairen van Oud-
Munster t'Utrecht, zyn van
meeninge te Verkoopen: Haer Wel-Ed.
Eerlu. Grove Thienden, van Jutphaas,
Maarsien, Linchoten, Maarschalker-
weert, Vleuten, Hermelerweert, Alen-
dorp, de Steen-oven en het Poort-land,
over dezen Jaer 1759

Amand daer inne gadinge hebbende /
komme aan den 2005. Capittule / op Saterdag den 24ten July 1759.
een tien uuren Dozmoens / aanhoore de Conditien / en doe
zyn profut.

Zeg het voort.

t'Utrecht by Willem Joz. Rott, Ordinaria Drukker van Haer Ed. Mog. aan de Bakker-brug, 17

Ron van Maanen

Noten:

1. Het tiendblok De Gouden Hoef en de Merenhofstede 1775-1817 in: Periodiek Historische Kring Maarssen nr.2, september 1993.
 2. Archief Kapittel van Oud Munster, inventarisnummer 697.
-

Inhoudsopgave orgaan van de Historische Kring Maarssen 21e jaargang 1994

M.C.Hatzmann-Scheltema	:	Kring Kroniek	42, 66
N.Heus (bewerkt door			49
M.C.Hatzmann-Scheltema)	:	De eerste jaren van de Rooms-Katholieke Toneel- vereniging Maarssen, ROKA-TOMA, 1932-1945 ROKA-TOMA1945-1982 (deel 2)	69
A.H.Hogenhout-Hofman	:	Bij de Voorplaat	22
		Van kleine luiden in kleine huizen	81
R.H.C.van Maanen	:	Merenhofstede 1396-1831	2
		Het tiendblok Gouden Hoef en de Merenhofstede 1394-1783	7
		Bagatelle - Het Groene Woud - Middelweerd	14
		Het Tiendblok De Gouden Hoef en de Merenhofstede 1850-1908 (1993)	25
		Mannenkoor 'De Vereenigde Zangers' 1922-1966	36
		Een CURTIS in Middeleeuws Maarssen?	44
		De Huydecopers en de Merenhofstede	
		Huydecopers Gouden Hoef en het Ried of Rijt	73
		Het Grote Gras en het Kleine Gras	78
A.Manten	:	L.C.Dudok de Wit/Kees de Tippelaar (1) en (slot)	37, 58
W.Smits	:	Het Slijk, het korte verhaal van een kasteel	10
		Maarssense watertoren, na 66 jaar gesloopt	75
		Maarssen in de jaren dertig (luchtfoto)	76
I.van Veggel-Teijink	:	Kringnieuws	1, 21, 41
B.Visschedijk	:	Kringnieuws	65
Varia	:	Van de redactie	13, 24, 42, 68
		J.F.P.Kottman, curriculum vitae	43
		B.Visschedijk, curriculum vitae	68
		Inhoudsopgave orgaan van de Historische Kring Maarssen, 20e jaargang 1993	20
		Gidsen gezocht voor, 'Kerken Kijken Utrecht'	22

Herinneringen
die
niet vergaan.

Speciaalzaak luxe geschenken

A.v.d. Bosch-Olijve
Diependaalsedijk 1 b
3601 GH MAARSSSEN
Tel.: 03465-61632

SWAROVSKI
SILVER CRYSTAL

RADIO - T.V. ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP
+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 03465=62081

hülsta®

Hét meubelmerk.

Historie kunt u op veel plaatsen in Maarssen vinden.

Ook bij Van Waay Woon-Art

Zo zijn wij één van de oudste dealers van Hülsta in Nederland.

Deze en vele andere tijdloze en moderne merkmeubelen laten wij u graag zien en voelen

van Waay Woon-Art
Nassastraat 18 - Maarssen

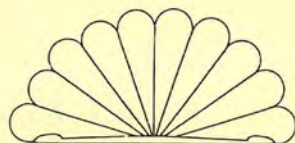
tel.: (03465) 61897

**Zet de tijd even stil
voor een bezoek
aan Café Ome Klaas.**

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel.: 03465-61409.